

Inhoud

1 Aan de slag

- 1.1 Resultaat bereiken 7
- 1.2 Maar hoe? 7

2 Energiematrix en doelgroepen

- 2.1 De energiematrix 11
- 2.2 Schoenmaker, blijf bij je leest... of toch niet 13
- 2.3. Eindtermen voorop 14
- 2.4. Niemand staat er alleen voor 15

3 Sensibilisatie

- 3.1 Doelstelling en afbakening 19
- 3.2 Sensibilisatie ... voor en door de milieuwerkgroep 19
- 3.3 Sensibilisatie ... voor en door leerlingen 21
  - 3.3.1 *Wat willen we bereiken?* 21
  - 3.3.2 *Iedereen doet mee* 21
  - 3.3.3 *Basisinformatie over energie* 22
    - Fossiele brandstoffen* 22
      - Zonder energie geen leven* 22
      - De reserves zijn eindig* 22
      - Het energieverbruik stijgt* 23
      - Het broeikaseffect en de Kyoto-norm* 24
      - Zure neerslag* 24
    - Kernenergie* 25
      - Kernsplitsing* 25
      - Radioactiviteit* 25
      - Kernafval* 25
    - De vrijmaking van de elektriciteits- en gasmarkt* 26
    - Batterijen* 27
    - Trias energetica* 28
  - 3.3.4 *Sensibilisatie in de eerste graad* 29
    - De basisinformatie verzamelen* 29
    - De tijdslijn* 30
    - De onmogelijke hobby* 31

<i>De campagne "Hoe lang werk ik nog?"</i>	32
<i>Wat bereik je?</i>	33
3.3.5 <i>Sensibilisatie in de tweede graad</i>	33
<i>De basisinformatie verzamelen</i>	34
<i>De denktank</i>	35
<i>Alarmactie</i>	35
<i>Wat bereik je?</i>	35
3.3.6 <i>Sensibilisatie in de derde graad</i>	36
<i>Communicatiekanalen verkennen</i>	36
<i>Communicatieplan opstellen</i>	36
<i>Campagne voeren</i>	37
<i>Wat bereik je?</i>	38
3.3.7 <i>Sensibilisatie in de hele school</i>	39
3.4 <i>Sensibilisatie... voor en door de directie</i>	40
3.5 <i>Sensibilisatie... voor en door het technisch personeel</i>	41

4

Inventarisatie van de milieusituatie en opsporing van de milieuknelpunten

4.1 <i>Doelstelling en afbakening</i>	45
4.2 <i>ECOS en EBS: sleutels voor succes</i>	45
4.2.1 <i>ECOS, de energiecheck op school</i>	45
4.2.2 <i>EBS, het energieboekhoudsysteem</i>	45
4.2.3 <i>ECOS en EBS gebruiken: het loont!</i>	46
4.3 <i>Inventarisatie... voor en door de milieuwergroep</i>	48
4.4 <i>Inventarisatie... voor en door leerlingen</i>	50
4.4.1 <i>Metten is weten</i>	50
<i>Energie op school in kaart brengen</i>	50
<i>Eenvoudig en afgelijnd aan de slag</i>	51
<i>Metten = ecologische en educatieve winst</i>	51
4.4.2 <i>Inventarisatie in de eerste graad</i>	51
<i>De speurploeg</i>	53
<i>Zet je klas op de energiekaart</i>	53
<i>Registreren van de gegevens</i>	53
<i>Wat bereik je?</i>	54
4.4.3 <i>Inventarisatie in de tweede en derde graad</i>	54
<i>Energiemeetteam</i>	54
<i>De meetgegevens visualiseren</i>	55
<i>Tijd voor reflectie</i>	56
<i>Wat bereik je?</i>	56
<i>Samen aan de slag</i>	57
4.5 <i>Inventarisatie... voor en door de directie</i>	57
4.6 <i>Inventarisatie... voor en door het technisch personeel</i>	58

5 Bepalen van maatregelen

5.1 Doelstelling en afbakening	61
5.2 Welke maatregelen zijn mogelijk?	61
5.3 Bepalen van maatregelen... voor en door de milieuwergroep	63
5.4 Bepalen van maatregelen... voor en door leerlingen	64
5.4.1 De tijd nemen	64
<i>We kunnen veel doen</i>	64
<i>We kunnen niet alles doen</i>	64
5.4.2 Bewust omgaan met energie	65
<i>Hernieuwbare energiebronnen en groene stroom</i>	65
<i>Rationeel energiegebruik (REG)</i>	67
<i>Trias energetica</i>	67
5.4.3 Maatregelen in de eerste graad	68
<i>We kunnen het anders</i>	68
<i>We kunnen het beter</i>	69
<i>Hoe kan het met minder?</i>	70
<i>Wat bereik je?</i>	71
5.4.4 Maatregelen in de tweede graad	72
<i>We kunnen het anders</i>	72
<i>We kunnen het beter</i>	73
<i>Hoe kan het met minder?</i>	73
<i>Wat bereik je?</i>	74
5.4.5 Maatregelen in de derde graad	75
<i>We tonen dat we het beter kunnen</i>	75
<i>Hoe kan het met minder?</i>	76
<i>Wat bereik je?</i>	76
5.5 Bepalen van maatregelen ... voor en door de directie	77
5.6 Bepalen van maatregelen ... voor en door het technisch personeel	78

6 Invoeren van de gekozen maatregelen

6.1 Doelstelling en afbakening	81
6.2 Invoeren van maatregelen... voor en door de milieuwergroep	81
6.3 Invoeren van maatregelen... voor en door leerlingen	82
6.3.1 Iedereen doet mee	82
<i>Kansen in elk onderwijstype</i>	82
<i>Het werk wordt zichtbaar</i>	82
<i>Proef met duurzame bronnen</i>	83
<i>Veilig en milieuvriendelijk aanpakken</i>	83
6.3.2 Invoeren van maatregelen in eerste en tweede graad	83
<i>De dagelijkse acties</i>	83

<i>De eenmalige acties</i>	84
<i>De proef op de som</i>	85
<i>Wat bereik je?</i>	86
6.3.3 Invoeren van maatregelen in de derde graad	87
<i>Informeren</i>	87
<i>Verder dan de klas</i>	87
<i>De proef op de som</i>	88
<i>Wat bereik je?</i>	89
6.4 Invoeren van maatregelen... voor en door de directie	90
6.5 Invoeren van maatregelen... voor en door het technisch personeel	90

7 Tussentijds meten en registreren

7.1 Doelstelling en afbakening	93
7.2 Tussentijds meten ... voor en door de milieuwerkgroep	93
7.3 Tussentijds meten ... voor en door leerlingen	94
<i>Regelmatig meten</i>	94
<i>Interpreteer de metingen</i>	95
<i>Communiceer de resultaten</i>	95
<i>Wat bereik je?</i>	95
7.4 Tussentijds meten ... voor en door de directie	96
7.5 Tussentijds meten ... voor en door het technisch personeel	97

8 Beoordeling en terugkoppeling

Verklarende woordenlijst 103

Colofon 106